

چون شاه عالم و محمدقلی خان وارد بنارس شدند، عده‌ای از امرا و سپاه بنگال به آنان پیوستند. رام‌ناراین با آنکه با ایشان در صلح بود، به استحکام مواضع دفاعی شهر پرداخت. شاه عالم و محمدقلی خان وی را برای تحکیم صلح و دوستی به اردوگاه فراخواندند. او پس از بازگشت از اردوگاه درحالی که از مصالحه پشیمان شده بود، نخست مامشات کرد و سپس، افراد محمدقلی خان را از عظیم‌آباد بیرون کرد و منتظر ورود سپاه انگلیس و سپاهیان جعفرعلی خان ماند (همان، ج ۲، ص ۶۶۲-۶۶۵؛ کرم‌علی، ص ۲۷۶-۲۷۸). شاه عالم و محمدقلی خان نیز در صحرا اردو زدند. سپاهیان آنان تعرضاتی به عظیم‌آباد کردند، اما وضع نابسامان اردو و فشار سپاه انگلیس سبب شد تا محمدقلی خان به سوی شجاع‌الدوله به قلعه‌الله‌آباد برود. شجاع‌الدوله وی را از خود راند و دستور داد مانع پیشروی او به سوی الله‌آباد شوند. از آن سو، شاه عالم که بیرون عظیم‌آباد رها شده بود، به سرگرد کلایو^۲ (فرمانده انگلیسی) نامه‌ای نوشت و از او درخواست کمک مالی کرد. جعفرعلی خان به ادامه جنگ با شاه عالم و محمدقلی خان مایل بود، اما کلایو به درخواست شاه عالم پاسخ داد و شاه عالم نیز آن منطقه را ترک کرد (طباطبائی، ج ۲، ص ۶۶۶-۶۷۴).

در ۱۱۷۳ (قس فراقی دهلوی، ص ۵: سال ۱۱۷۱)، عمادالملک با دسیسه عالمگیر دوم را کشت و موحی‌السنة، پسر کامبخش و نوه عالمگیر، را با لقب شاه جهان به سلطنت رساند. شاه عالم پس از آگاهی، به توصیه یکی از مشاورانش، در کتولی (محل حوالی الله‌آباد) به سرعت بر تخت نشست و رسماً لقب شاه عالم بهادر را انتخاب کرد و شجاع‌الدوله را به وزارت برگزید. هم‌زمان، کامکارخان و دلیرخان (از امرا و زمین‌داران منطقه) با سپاهیانشان به خدمت شاه عالم رسیدند و به جمع‌آوری مالیات پرداختند و اردو را سروسامان دادند و آماده جنگ با رام‌ناراین شدند. در این جنگ، رام‌ناراین شکست خورد و سپاه شاه عالم، سپس به جنگ با سپاه جعفرعلی خان رفت و عظیم‌آباد را تصرف کرد. موشرلاس، سردار فرانسوی، نیز به کمک شاه عالم رفت، اما قوای کمپانی هند شرقی همراه جعفرعلی خان و رام‌ناراین در برابر آنها صف کشیدند. شاه عالم یکی از مشاورانش را برای جمع‌آوری سپاه روانه کرد، اما جنگ پیش از رسیدن قوای کمکی آغاز شد. شاه عالم نیز به‌ناچار به همراه کامکارخان با انگلیسیها جنگید. فرمانده انگلیسی درخواست صلح داشت اما کامکارخان شاه را تشویق به جنگ می‌کرد. سرانجام، شاه نزد فرمانده انگلیسیها رفت و تسلیم شد و سپاه کمپانی در ۱۱۷۴ عظیم‌آباد را گرفت. به‌رغم این شکست، قوای انگلیس با شاه عالم با احترام

شریف‌الدین شوشتری، مجالس‌المؤمنین، چاپ ابراهیم عرب‌پور و دیگران، مشهد ۱۳۹۲-۱۳۹۳ ش؛ محمدقاسم‌بن غلامعلی فرشته، تاریخ فرشته (گلشن ابراهیمی)، چاپ سنگی کانپور ۱۲۹۰/۱۸۷۴؛ محمدمعصوم‌بن زین‌العابدین معصوم‌علیشاه، طرائق‌الحقائق، چاپ محمدجعفر محبوب، تهران ۱۳۴۵-۱۳۳۹ ش؛

Farhad Daftary, *The Ismā'īlīs: their history and doctrines*, Cambridge 2007; V. Ivanov, *Ismaili literature: a bibliographical survey*, Tehran 1963; Ismail K. Poonawala, *Bibliography of Ismā'īli literature*, Malibu, Calif. 1977.

افرهاد دفتری /

شاه عالم اول ← بهادرشاه اول

شاه عالم دوم، آخرین پادشاه بانی هند و شاعر. نام وی

ابوالمظفر مروج‌الدین عبدالله محمد ذکر شده است (← اظفری گورکانی، ص ۲؛ سلیم بهریالی، ص ۷). او در ۱۱۴۰ در دهلی متولد شد. پدرش، عزیزالدین عالمگیر دوم، هنگام تولد وی تحت نظر و در حبس بود و او نیز ۲۵ سال نخست زندگی‌اش را همراه پدرش در زندان به‌سربرد (دانشنامه زبان و ادب فارسی در شبه‌قاره، ذیل «آفتاب دهلوی، شاه عالم»). پس از آن، از بیم عمادالملک* (وزیر پدرش) در آوارگی زندگی می‌کرد و نزد نجیب‌الدوله خان افغان در میران پورگتورا اقامت داشت. در ۱۱۷۲، محمدقلی خان (حاکم الله‌آباد* / الله‌آباد) که خیال تصرف بنگال* و اریسه* را در سر داشت، به پسرعمویش (شجاع‌الدوله، پسر صفدرجنگ) و نواب اود (اوده)^۱ که با سرداران انگلیسی و حاکم دست‌نشانده آنان، میرجعفرخان، درگیر بود، پیشنهاد کرد تا شاه عالم را به پادشاهی برگزینند (طباطبائی، ج ۲، ص ۶۵۶).

شاه عالم که در این زمان شاهزاده عالی‌گوهر / گهر خوانده می‌شد، پس از اطلاع از دعوت محمدقلی خان و شجاع‌الدوله، همراه جمع کثیری از باره سادات* و سپاهیان خود به سوی الله‌آباد رفت. آنگاه با محمدقلی خان راهی عظیم‌آباد (بانکیپور*) شد، که در آنجا راجا رام‌ناراین از سوی انگلیسیها حکومت می‌کرد. رام‌ناراین نیز از انگلیسیها و جعفرعلی خان* (حاکم بنگال) کمک خواست. شاهزاده و محمدقلی خان، رام‌ناراین را عقب راندند و از بنارس گذشتند و به پیشروی خود ادامه دادند. رام‌ناراین با هدف وقت‌کشی تا رسیدن نیروهای کمکی و با صلاحدید امیت (ناظم عظیم‌آباد) به‌طور موقت با مهاجمان سازش کرد (همان، ج ۲، ص ۶۵۸-۶۶۱).

1. Awadh/ Oudh

2. Clive